

Adres artykułu: <https://bip.iaepan.edu.pl/arttykul/polacy-w-berlinie-i-niemcy-w-poznaniu-transnarodowosc-w-kontekscie>

Polacy w Berlinie i Niemcy w Poznaniu. Transnarodowość w kontekście...

- [Trwające](#)
- [Zakończone](#)

Informacje o projekcie

Tytuł projektu: Transnarodowość w kontekście polsko-niemieckim. Polacy w Berlinie i Niemcy w Poznaniu

Kierownik projektu: dr Agnieszka Szczepaniak-Kroll

Jednostka prowadząca projekt: Instytut Archeologii i Etnologii PAN

Źródło finansowania projektu: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego nr projektu NN 109 2174 36

Kontakt:

e-mail: agnieszka.szczepaniak.kroll@gmail.com

Wykonawcy

Jednostki zaangażowane w projekt:

Instytut Archeologii i Etnologii PAN

Osoby zaangażowane w projekt:

Imię i nazwisko: Agnieszka Szczepaniak-Kroll

Zakres obowiązków: kierownik

Charakterystyka

Cel główny projektu:

Podstawowym celem naukowym projektu jest rozpoznanie zjawiska transnarodowości.

Cele szczegółowe projektu:

Wybór tematu badawczego związany jest z aktualnością problematyki. Zagadnienie transnarodowości, będącej specyficznym rodzajem migracji, w której przestrzenie społeczne migrantów obejmują szereg różnych obszarów geograficznych, nie było dotąd w Polsce przedmiotem pogłębionych studiów etnologicznych. Tymczasem jest to zjawisko coraz bardziej powszechne, ściśle związane z integracją europejską. Planowane badania powinny więc uzupełnić istniejącą lukę w wiedzy na temat tej kategorii migrantów i samego zjawiska. Polacy są bardzo aktywnymi jego uczestnikami. Z drugiej strony także Polska jest coraz częściej miejscem pobytu transnationals. Planowane badania powinny więc uzupełnić istniejącą lukę w wiedzy na temat tej kategorii migrantów i samego zjawiska.

W Wielkopolsce, jak wynika ze wstępnych badań przeprowadzonych przez autorkę projektu, transnationals najliczniej reprezentowani są przez Niemców. Rozpoznanie zjawiska transnarodowości, które jest ich udziałem, będzie więc jednym z celów projektu. Do tej grupy niemieckich migrantów, przebywających w Poznaniu i okolicach, zaliczyć można przede wszystkim wysoko wykwalifikowanych pracowników kontraktowych dużych korporacji. Wielu jest także przedstawicieli innych zawodów, mogących być źródłem badań nad transnarodowością: lektorów języka niemieckiego, studentów, potomków dawnych wielkopolskich osadników, którzy powracają, by poznać swe korzenie, artystów, poetów, muzyków - ludzi poszukujących w Polsce nowych inspiracji dla swojej twórczości. Ponieważ zjawisko transnarodowości staje się również coraz częstszym udziałem Polaków, projekt zakłada jednocześnie przeprowadzenie analogicznych badań nad transnationals w Niemczech - wśród pracowników polskich firm, studentów, wykładowców itd. Również te, obecnie bardzo dynamicznie rozwijające się środowiska migrantów, nie były dotąd przedmiotem wnikliwych studiów. Wybór Berlina nie jest przy tym przypadkowy, w mieście żyje bowiem wielu Polaków, także z Wielkopolski, którzy zwłaszcza a racji niewielkiego

oddalenia od granicy, tak zorganizowali życie, by móc „balansować” pomiędzy Polską a Niemcami. Porównanie obydwu grup współczesnych migrantów - w Polsce i w Niemczech, co jest kolejnym ważnym celem projektu, powinno stworzyć interesujący obraz tego samego zjawiska rozgrywającego się w dwóch różniących się od siebie kontekstach polityczno-społeczno-kulturowych. Zwiększająca się obecność zarówno Polaków w Niemczech, jak i Niemców w Poznaniu jest nowym elementem coraz bardziej widocznego kontaktu kulturowego, który przyczynia się do zmiany wzajemnego postrzegania. Ten element relacji międzykulturowych będzie również przedmiotem badań w ramach projektu. Kwestie stosunków pomiędzy Polakami i Niemcami są szczególnie istotne w odniesieniu do Wielkopolski, z racji jej położenia geograficznego i dziejów historycznych.

Szczegółowe cele projektu to:

Socjografia grup polskich i niemieckich migrantów,
Zidentyfikowanie przyczyn współczesnych migracji do Niemiec i do Polski,
Zbadanie strategii adaptacyjnych i zmian kulturowych,
Skonfrontowanie wyobrażeń o sobie, z okresu przed i po podjęciu migracji,
Weryfikacja wzajemnych stereotypów.

Działania prowadzące do osiągnięcia celów:

W badaniach zastosowane zostały metody obserwacji uczestniczącej i wywiadu częściowo ustrukturyzowanego. Część wywiadów przeprowadzono w Berlinie, część w Poznaniu. Nawiązane zostały kontakty z organizacjami polonijnymi, polskimi mediami, instytucjami oświatowymi i kulturalnymi w Berlinie oraz niemieckimi i polsko-niemieckimi organizacjami w Poznaniu.

Harmonogram projektu:

Realizacja projektu przewidziana jest na 43 miesiące. Prace rozpoczęły się w czerwcu 2009 r. Projekt 3 główne etapy:

studia merytoryczno-literaturowe,
badania terenowe (3x wyjazd do Niemiec),
opracowanie zgromadzonych danych.

Rozpoczęcie realizacji projektu nastąpiło w maju 2009 r.

Szczegółowy harmonogram:

Przygotowanie i prowadzenie badań w Polsce i w Niemczech (I etap) 12 miesięcy
Badania terenowe w Polsce i w Niemczech, przygotowanie artykułu (etap II) 12

miesiący

Badania terenowe w Polsce i w Niemczech. Przygotowanie maszynopisu monografii (etap III) 19 miesięcy

Rezultaty:

Zadanie I. Przygotowanie i prowadzenie badań w Polsce i w Niemczech. W latach 2009-2010 w ramach zadania 1 zapoznałam się z literaturą przedmiotu, dotyczącą zjawiska transmigracji. Przygotowałam także scenariusz wywiadów z niemieckimi transmigrantami w Polsce i z polskimi transmigrantami w Niemczech. Znalazły się w nim pytania o motyw i okoliczności przyjazdu do Polski/Niemiec, o strategię adaptacyjną, wzajemne postrzeganie, weryfikację stereotypów, style życia, itd. Następnie nawiązałam kontakt z Niemcami przebywającymi w tym czasie w Polsce. Przeprowadziłam z nimi w sumie 30 wywiadów jakościowych. Wyniki badań przygotowałam do publikacji. W 2009 r. wyjechałam na pierwsze zaplanowane badania do Berlina. W czasie pobytu w Niemczech przeprowadziłam 25 wywiadów pogłębionych z Polakami z różnych fal migracyjnych. Nawiązałam także kontakty z najważniejszymi polskimi instytucjami mieszczącymi się w Berlinie, tj. m.in. Instytutem Polskim - promującym polską kulturę za granicą, redakcją opiniotwórczego polsko-niemieckiego magazynu „Dialog”, Centrum Badań Historycznych PAN - prowadzącym badania nad stosunkami polsko-niemieckimi, Polską Izbą Turystyczną - zajmującą się promocją Polski za granicą. Instytucje te okazały się doskonałymi punktami kontaktowymi z grupą respondentów, czyli Polakami - transmigrantami. Jak się okazało większość z nich, głównie z racji wykonywanych przez siebie profesji, mających związek z Polską znajduje się w stałym kontakcie z Polską, wiedząc typowe dla transmigrantów życie pomiędzy dwoma krajami. Wielu jest rozczarowanych trudnościami w odnalezieniu się w realiach współczesnej Polski, nie przypominającej już pod żadnym względem dawnego kraju. To powoduje bardzo często głębokie poczucie wyobcowania zarówno w Polsce, jak i w Niemczech, w których większość tych osób, pomimo długiego pobytu, odniesionych sukcesów zawodowych, osiągnięć majątkowych, także nie czuje się tak naprawdę „u siebie”. Równie interesujące były także uwagi migrantów na temat kwestii obecnego postrzegania Polski i Polaków przez Niemców. Wielu respondentów zwróciło uwagę na to, jak bardzo fakt wejścia Polski do Unii Europejskiej zmienił podejście Niemców do naszego kraju. W Berlinie sporządziłam także dokumentację fotograficzną. Zadanie zostało zakończone.

Zadanie 2. Badania terenowe w Polsce i w Niemczech. Przygotowanie artykułu (etap II). W roku 2010-2011 przeprowadziłam kolejne wywiady z Niemcami w Poznaniu. Starałam się zbadać, jak przebiega proces adaptacji współczesnych transmigrantów, w oparciu o który kształtują się nowe style życia Niemców przebywających w Wielkopolsce. Jak się okazuje cudzoziemcy ulegają adaptacji i częściowej integracji i

akulturacji, nie ma natomiast w tym przypadku mowy o asymilacji. Proces ten stanowi odzwierciedlenie ogólnego trendu w migracjach w Europie i na świecie. Cudzoziemcy, choć pochodzą z tego samego kręgu kulturowego dostrzegają wiele różnic w poszczególnych aspektach życia w Polsce i w Niemczech. Obserwują je w pracy, życiu religijnym, społecznym, w sposobach spędzania wolnego czasu. Ich style życia wynikają z wyborów dokonanych pomiędzy dotychczasowymi stylami życia a obserwowanymi nowymi wzorami. W niektórych przypadkach ten wybór jest wymuszony - wymaga tego np. osiągnięcie określonej efektywności w pracy. Innym razem jest to całkowicie dobrowolna kwestia przyjęcia tego, co bardziej cudzoziemcom odpowiada, np. w sposobach spędzania wolnego czasu. W czasie zaplanowanego pobytu w Niemczech przeprowadziłam 30 wywiadów pogłębionych z Polakami z różnych fal migracyjnych. Były to (analogicznie jak w Polsce z Niemcami) rozmowy na temat ich adaptacji tożsamości, stylów życia, wzajemnych stereotypów itd. Wśród moich respondentów przeważały osoby z wyższym wykształceniem, rzadko będące przedmiotem analiz naukowych. Refleksje badanych oparte na osobistych losach i codziennych kontaktach z Polakami w pracy zawodowej, były często bardzo osobiste. Stały się one przedmiotem moich dywagacji w jednym z artykułów. W czasie pobytu w Berlinie spotkałam się również z przewodniczącymi kilku działających tam organizacji polonijnych. Rozmowy potwierdziły tezę na temat słabego zorganizowania Polonii, wynikającego z szeregu rozmaitych czynników. Kwestie te zostaną przeze mnie omówione w jednym z artykułów. W Berlinie sporządziłam także dokumentację fotograficzną. Zadanie zostało zakończone.

Zadanie 3. Badania terenowe w Polsce i w Niemczech. Przygotowanie maszynopisu monografii (etap III). W 2011 r. kontynuowałam prace badawcze nad Niemcami mieszkającymi w Poznaniu. Udało mi się nawiązać kontakt z członkami Towarzystwa Polsko-Niemieckiego. W ostatnich latach widać ich zwiększoną aktywność mającą na celu nawiązanie kontaktu z Niemcami nowo przybywającymi do Polski. Kontynuowałam także wywiady, głównie w kręgu osób skupionych w Deutsch-Polnisches Wirtschaftskreis. W ramach grantu przebywałam również w Berlinie, realizując ostatnią część projektu badawczego. Przedmiotem moich badań były trzy kwestie: współczesne style życia polskich migrantów, ich tożsamość, postrzeganie Niemiec i Niemców a także współczesnej Polski i Polaków. W czasie trzeciego pobytu w Berlinie przeprowadziłam kolejne rozmowy z polskimi respondentami mieszkającymi w mieście. Były to wywiady pogłębione, częściowo ustrukturyzowane oraz wywiady prowadzone metodą autobiograficzną. Uzupełniły one rozmowy przeprowadzone przez mnie w ubiegłych latach (w sumie zabrałam około 70 wywiadów jakościowych). Moimi respondentami byli wykształceni Polacy mieszkający w Berlinie, pochodzący z różnych fal migracji. Wyboru tej grupy dokonałam, po wstępnych badaniach przeprowadzonych w 2009 r. Okazało się, że migracje do Berlina osób wykształconych, nie będąc

wcześnie przedmiotem badań, mają swoje bogate korzenie. Tu mieszkali Radziwiłłowie, pracowali i studiowali min. Adam Mickiewicz i Bolesław Prus. Polscy intelektualiści napływali także w XX w., najpierw przyciągani atmosferą tętniącego życiem kulturalnym miasta, a po II wojnie światowej szukający wolności po ucieczce z komunistycznego państwa. Osoby z migracji powojennej, do których udało mi się dotrzeć przez długie lata zamknięcia granic dobrze integrowały się z miejscową społecznością, jednocześnie nigdy nie zapomniały o swoich korzeniach. Podtrzymywały kontakt z Polską, na ile tylko było to możliwe i zapewne dlatego dziś zdecydowaną większość migrantów w Berlinie możemy uznać nie za imigrantów ale za transmigrantów. Wielu z nich po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, a zwłaszcza po otwarciu granic, ponownie zintensyfikowało kontakty z krajem, a nawet podjęło pracę umożliwiającą stały kontakt z polskim językiem, kulturą, z Polakami (pracując w polsko-niemieckich instytucjach, szkołach czy firmach lub polskich jednostkach mających siedzibę w Berlinie). Ich refleksja na temat tożsamości, wynikająca z egzystencji w obcym społeczeństwie ale zanurzenia w polskiej tradycji, przywiązania do korzeni, jest niezwykle cenna dla badań. Wśród pozostałych moich rozmówców znaleźli się: artyści, aktorzy, muzycy, nauczyciele, przedszkolanki, dziennikarze, działacze polonijni, właściciele firm itd. Ich barwne życiorysy tworzą obraz polskich migrantów - osób z wyższym wykształceniem, polskiej elity za granicą, która nie doczekała się jeszcze żadnego opracowania. Odpowiedzi udzielone na postawione przez mnie pytania dostarczyły interesującej wiedzy. Zamierzam się nią podzielić w przygotowywanych artykułach. Dzięki wyjazdowi do Berlina udało mi się także uzyskać dane ilościowe na temat Polaków mieszkających w Berlinie, pochodzące ze Statistisches Landesamt i Statistisches Bundesamt. Uzyskane urzędowe informacje nie ukazują rzeczywistego obrazu migracji, albowiem znaczą grupę Polaków w Berlinie stanowiły osoby przebywające w mieście nielegalnie, nigdzie nie zarejestrowane. Stanowią jednak materiał dający chociaż przybliżony obraz liczbowy migracji. W 2011 r. przygotowałam - szczególnie pracochłonne transkrypcje wywiadów i opracowałam zgromadzone materiały. Zadanie jest kontynuowane.

Planowane rezultaty:

Wynikiem przeprowadzonych badań będzie artykuł (a po zakończeniu projektu cała seria artykułów w polskich i zagranicznych czasopismach) oraz monografia (w maszynopisie).

Aktualności:

Konferencje:

„Antropologia polityki i polityka w antropologii”, organizatorzy: UAM Poznań, Instytut Archeologii i Etnologii PAN w Warszawie, PTL., miejsce, data: 2009 Będlewo, referat: „Polacy a polityka w świetle spostrzeżeń poznańskich Niemców- transnationals”.

„Projekt Poznań”, organizatorzy: UAM Poznań, miejsce, data: 2010 Poznań referat: „Transmigranci w Poznaniu na przykładzie niemieckich biznesmenów”.

„Polsko-Niemieckie doświadczenia migracyjne. Przeszłość i teraźniejszość”, organizatorzy: Komitet Badań nad Migracjami Ludności i Polonią przy Prezydium PAN, Instytut Amerykanistyki i Studiów Polonijnych UJ, Instytut für Migrationsforschung Und Interkulturelle Studien (IMIS) der Universität Osnabrück, miejsce, data: 2010 Kraków, referat: „Wykształceni polscy transmigranci w Berlinie: adaptacja, style życia, tożsamość”.

„Krajobraz kulturowy wolnej Polski. idee. zjawiska, dyskurs po 1989 r.”, organizatorzy: Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej UMK w Toruniu, miejsce, data: 2011 Toruń, referat: „Europa bez granic - Niemcy w Poznaniu”.

„Granice i pogranicza - państw, kultur, dyscyplin, dyskursów...”, organizatorzy: Sekcja Antropologii Społecznej Polskiego Towarzystwa Socjologicznego Współorganizatorzy: Katowicki Oddział PTS, Instytut Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej Uniwersytetu Jagiellońskiego, miejsce, data; 2011 Cieszyn, referat: „Europa bez granic – Polacy w Berlinie”.

„Teren w ścisłym tego słowa znaczeniu. Badania terenowe od kuchni”, organizatorzy: Katedra Etnologii i Antropologii Kulturowej US i Koło Naukowe Etnologów US im. Marii Czaplickiej, miejsce, data: Szczecin 2012, referat: Niemieccy transmigranci w Poznaniu, specyficzny podmiot etnologicznego poznania”.

„Współczesne migracje i ich konsekwencje w perspektywie interdyscyplinarnej; między izolacją a integracją”, organizatorzy: Komitet Nauk Etnologicznych PAN, IEiAK UAM, Centrum Badan Migracyjnych UAM, miejsce data: Będlewo 2012 r., referat: „Polacy w Berlinie - dobrze zintegrowani?”.

Publikacje

2009 „Transnacionalizm w kontekście polskim na przykładzie środowiska niemieckich biznesmenów w Poznaniu”, „Etnografia Polska”, t. LIII, z. 1-2, s. 91-112

2010 „Adaptacja niemieckich trans migrantów w Poznaniu, ”Etnografia Polska”, t. IV, z.1-2, PL ISSN 0071-1861, s.131-153

2011 “German Transmigrants in Poznań - a specific Subject for Ethnological Study”, “Ethnologia Polona”, vol. 30-31, 2010-2011, s. 85-97.

2012 Polacy w Berlinie – adaptacja, integracja i tożsamość, „Przegląd Zachodni”, (w

druku).

„Wykształceni polscy transmigranci w Berlinie ”. Do książki zbiorowej wyd. przez Universität Osnabrück, art. złożony w 2010 r.

„Polacy w Berlinie -granice i pogranicza”, art. do „Etnografii Polskiej”, złożony w 2011 r.

Metryczka

Opublikował w BIP:	Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Data opublikowania:	18.05.2020 08:05
Ostatnio zaktualizował:	Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Data ostatniej aktualizacji:	18.05.2020 08:05
Liczba wyświetleń:	11